

De terugkeer van vochtige duinvalleien

THEO BAKKER

Wie het fietspad vanaf hotel Duinoord in de richting van Katwijk volgt, ontdekt dat dit pad een andere loop heeft dan een paar jaar geleden. Bovendien heeft hij uitzicht over een stuk duin dat zijn gelijke binnen de Nederlandse duinen niet kent. Een kaal, wit en stuivend gebied van ongekeende omvang ligt aan zijn voeten. Beschrijvingen van duinen uit de jaren rond 1870 komen voor de geest: "Een zandwoestijn waarop gij huiverig zijt den voet te zetten" en dat soort fraaie volzinnen. Wat is hier aan de hand?

Het duingebied Berkheide is op de schop gegaan. Voormalige waterwingebieden moesten weer vochtige, voedselarme valleien, moerassen en schaars begroeide droge duinen opleveren. Eerder al werd in Meijndel en het noordoostelijk deel van Berkheide duin aan de natuur teruggegeven. Daar zijn de afgelopen jaren al vochtige duinvalleien hersteld en is de waterwinning verminderd. Daar kruipt inmiddels weer de zeldzame rugstreppad rond en bloeit de parnassia.

Vochtige duinvalleien

Rond 1990 was de oppervlakte aan vochtige duinvalleien in de duinen van Solleveld, Meijndel en Berkheide beperkt tot een goede 10 hectare, verdeeld over de Libellenvallei en het Parnassapad in Meijndel. Verder zijn er de infiltratieplassen, maar dat zijn natuurlijk geen vochtige duinvalleien. Wanneer we beschrijvin-

gen van onze duingebieden van rond 1850 lezen dan komt een heel ander beeld naar voren. Er waren volop vochtige duinvalleien, met een schat aan bijzondere planten. Elke vergelijking gaat mank, maar

Solleveld, Meijndel en Berkheide van 1850 leken meer op de Waddeneilanden van vandaag dan onze duinen van nu.

De natuurbescherming was al langer begaan met het droeve lot van de vochtige duinvalleien in onze omgeving. Terecht of onterecht, de waterwinning werd als hoofdschuldige gezien van de verdroging van de duinen en men voerde actie onder een eenvoudig motto: "De waterwinning de duinen uit." Daarna zou alles goed komen met de duinen. Zo is het niet gegaan. De overheid nam de zorg en de ambitie van de natuurbescherming ter harte. En zoals dat gaat werd er gestudeerd. Lijvige rapporten verschenen waarin werd aangegeven dat het met de waterwinning in de duinen anders kon zonder dat de drinkwatervoorziening van Zuid-Holland gevaar liep.

Voor de bereiding van drinkwater zijn de duinen nog steeds van cruciaal belang. Het grootste voordeel voor de waterwinning is wellicht dat onder de duinen een enorme hoeveelheid zoet water ligt opgeslagen. Deze vele honderden miljoenen kubieke meters zijn voldoende om tijdens ernstige calamiteiten de drinkwatervoorziening voor vele maanden veilig te stellen. Bedrijven die niet over duinen beschikken en toch van rivierwater gebruik moeten maken om drinkwater te leveren, moeten daartoe grote bekkens bouwen. In het geval van radioactieve fall-out zijn zulke bekkens snel onbruikbaar.

Regeneratie

Sinds eind jaren tachtig is het natuurbeleid van de overheid gericht op herstel van duinvalleien. In 1989 verscheen een beleidsnotitie van Provincie Zuid-Holland waarin de keuze gemaakt wordt voor beperking van oppervlakte-infiltratie ten gunste van herstel van natte duinvalleinatuur. In 1995 hebben Duinwaterbedrijf Zuid-Holland en Provincie Zuid-Holland een convenant gesloten om te komen tot regeneratie van gedeelten van Meijndel en Berkheide. Daarmee werd het samengaan van waterwinning en natuurherstel na een discussie van

De Kikkervallei na regeneratie (foto: Flying Camera/Karel Tomei).

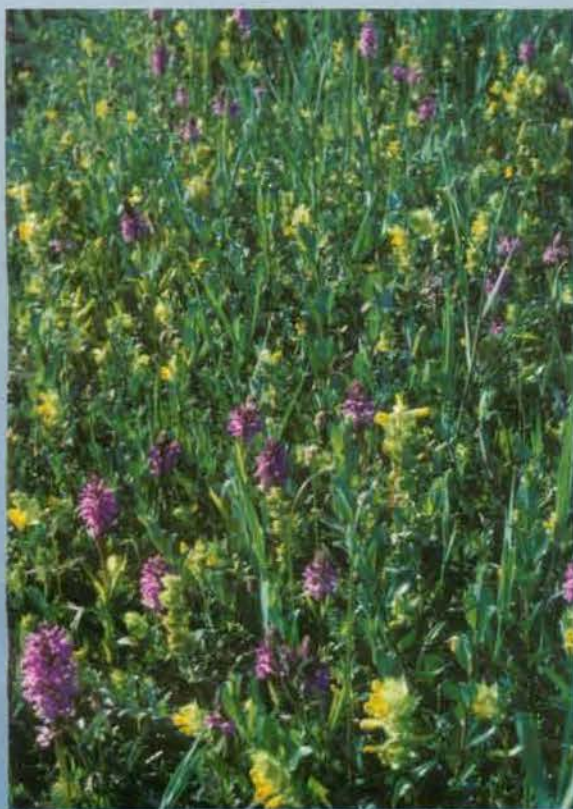

De Kikkervallei nu (foto: Systke Dijkse).

bijna twintig jaar bezegeld. In het convenant zijn afspraken opgenomen over natuurherstel in de vijf deelgebieden Helmduinen, Ganzenhoek, Boerendel, Bendel en Dichtedel. De waterwinning in deze gebieden diende te stoppen en natuurontwikkeling en met name de ontwikkeling van vochtige duinvalleien zou daarvoor in de plaats komen. Uiteraard moest er wel water worden geproduceerd. Vervangende capaciteit is gevonden door bestaande winningen wat intensiever te bedrijven en door uitbreiding van de drinkwaterwinning in het gebied Solleveld.

Vochtige duinvalleien bevatten een schat aan bijzondere planten (foto: fotoarchief Duinwaterbedrijf Zuid-Holland).

Inmiddels is 100 hectare duingebied geregeneerd, waarbij een oppervlakte aan 30 hectare vochtige vallei is gerealiseerd. Met de uitvoe-

ring van deze projecten is in totaal acht miljoen euro gemoeid. Grofweg gesproken hebben provincie en Duinwaterbedrijf elk een helft betaald.

Waardering

Wat de waardering door de samenleving aangaat is er tijdens de verschillende stappen van regeneratie een duidelijke verandering waar te nemen. Waar de eerste twee stappen (Helmduinen en Boerendel-Noord) op instemming konden rekenen,

heeft de regeneratie Boerendel enorme commotie, onbegrip en afkeuring veroorzaakt bij een aanzienlijk deel van de bezoekers van onze duinen. Ik wijt dit enerzijds aan de grootschaligheid van de gepleegde ingrepen maar ook aan een andere waardering van onze duinbezoekers. Veelzeggend in deze zijn de onderzoeksresultaten van een enquête die in 2000 onder gezinnen in Wassenaar, Katwijk, Voorschoten en Stevenshof (Leiden) is gehouden met vragen naar beleving van 't duin. Vochtige duinvalleien en stuivend zand werden laag gewaardeerd. De hoogste waardering kreeg de optie: huidige variatie in landschap handhaven. Misschien willen onze bezoekers geen veranderingen? We zullen heel goed moeten uitleggen waarom wij wel veranderingen willen en we zullen mensen moeten betrekken bij de inhoud en de manier waarop veranderingen vorm krijgen. De planvorming rond de regeneratie van de Ganzenhoekplas is een voorbeeld van deze laatste aanpak. Georgette Leltz geeft elders in dit nummer aan hoe dat verlopen is.

Is het het geld waard geweest?

Acht miljoen euro is een hoop geld. Daarvoor hebben we ongeveer 500 hectare natuurlijk duin terug gekregen, een investering van € 16.000 per hectare, ongeveer overeenkomend met de prijs van een hectare duingebied. We hadden er dus ook 500 hectare duin voor kunnen kopen. Alleen, waar liggen die 500 hectares duingebied die te koop zijn? Het Duinwaterbedrijf geeft inhoud aan twee hoofdtaken: het produceren van drinkwater en het beheren van de natuur. Door dat te doen geeft het bedrijf de beste garantie nog lang in de duinen actief te kunnen zijn. Als we dan weten dat de verkoop van drinkwater jaarlijks zo'n 125 miljoen euro oplevert, is een eenmalige investering van 8 miljoen euro te overzien.

Natuurherstel

Ten slotte: zijn we nu klaar met het natuurherstel in onze duingebieden? Natuurlijk niet. Het zoeken naar een optimum tussen de belangen van waterwinning en die van natuur zal steeds doorgaan en is voortdurend onderwerp van het maatschappelijk krachtenveld. Het Duinwaterbedrijf staat aan de vooravond van een grootschalige vernieuwing van de waterwininfrastructuur van Meijndel. Dat biedt de kans om het samengaan van waterwinning en natuur opnieuw vorm te geven.

THEO BAKKER IS HOOFD NATUURBEDRIJF BIJ DUINWATERBEDRIJF ZUID-HOLLAND